

# СОЦІОКУЛЬТОРОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

УДК 378.091.313:[316:159.947.23]  
<https://doi.org/10.28925/2312-5829/2025.2.10>

## **Рenate ВАЙНОЛА,**

професор кафедри соціальної освіти та соціальної роботи  
Українського державного університету  
імені Михайла Драгоманова,  
доктор педагогічних наук, професор,  
вул. Пирогова 9,  
м. Київ, Україна

<http://orcid.org/0000-0003-3365-293X>  
[vainola@ukr.net](mailto:vainola@ukr.net)

## **СІ ЦЗЕЧЕНЬ,**

аспірант кафедри соціальної освіти та соціальної роботи  
Українського державного університету  
імені Михайла Драгоманова,  
вул. Пирогова, 9,  
м. Київ, Україна

[496968932@qq.com](mailto:496968932@qq.com)

---

## ЗМІСТ, ФОРМИ ТА МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МОЛОДІ

У статті здійснено обґрунтування теоретико-методичних засад формування соціальної відповідальності молоді. Запропоновано визначення соціальної відповідальності як інтегративної якості особистості, що виступає показником та проявом її соціальної зрілості. Обґрунтовано, що соціальна відповідальність визначає поведінку особистості на основі усвідомлення соціальних норм, цінностей і самообмеження власних дій в соціумі. Акцентовано увагу на особистісному рівні прояву соціальної відповідальності, її визначено як схильність особистості дотримуватися в своїй поведінці загальноприйнятих у даному суспільстві соціальних норм, виконувати рольові обов'язки та її готовність дати звіт за свої дії. Визначено особливості формування соціальної відповідальності студентів в умовах закладу вищої освіти. Ці особливості відображають спрямованість процесу формування соціальної відповідальності студентів на досягнення таких результатів: прагнення бути корисним для своєї родини, громади, країни, відповідальним за перспективи та результати професійного та особистісного становлення та розвитку; синергетичність соціально-виховних впливів соціокультурного, освітнього середовища громади, закладу освіти, системи соціально-педагогічної роботи тощо; формування активної, усвідомленої, соціально-схвальної суб'єктної позиції щодо соціальної відповідальності молоді. Визначено педагогічні умови формування соціальної відповідальності молоді засобами проєктних технологій: удосконалення форм соціально-виховної роботи, збільшення частки форм, орієнтованих на усвідомлення та прийняття цінностей соціальної відповідальності; моделювання навчальних і виробничих ситуацій, пов'язаних з необхідністю соціально-відповідальних дій; застосування технологій проєктування з метою залучення студентів до соціально значущої діяльності. Розкрито зміст, форми та методи реалізації педагогічних умов ефективності процесу формування соціальної відповідальності молоді засобами проєктних технологій в освітній діяльності закладу вищої освіти. Деталізовано зміст формувального етапу експерименту, на якому в практику освітньої діяльності закладів вищої освіти було впроваджено програму соціально-виховної роботи зі студентами СВОД (соціальна відповідальність — особистісна діяльність), що передбачало різні форми, методи та засоби освітньої діяльності відповідно визначених умов.

**Ключові слова:** відповідальність, педагогічні умови, соціальна відповідальність, соціальний проєкт, формування соціальної відповідальності.

**П**еріод воєнної доби та перспективи повоєнного оновлення України актуалізують потребу виховання молодого громадянина, здатного до життєдіяльності в ситуації соціальних трансформацій, готового до суспільних викликів. Найбільш значущим постає завдання виховання студентської молоді як найбільш свідомого інтелектуального ресурсу суспільства. Саме тому одним із пріоритетних напрямків соціально-виховної роботи закладу вищої освіти є виховання молодих громадян, що здатні до відповідальних, соціально-схвальних дій на користь суспільства, громади, близьких людей.

Психолого-педагогічні дослідження деталізують проблему виховання молоді у таких аспектах: дослідження напрямів виховної роботи (А. Капська, А. Кузмінський, Є. Пузирьов, М. Фіцула та ін.); визначення форм та методів виховної роботи закладів вищої освіти (О. Митник, Н. Сердюк, В. Тернопільська та ін.); виявлення педагогічних умов виховання молоді (Т. Осіпова, І. Сопівник, С. Шашенко та ін.). Проблема виховання відповідальності була досліджена в працях І. Бега, О. Патинок, В. Юрченка та ін.

У сучасних наукових дослідженнях розгляд проблеми формування соціальної відповідальності здійснено через призму таких підходів: деталізація змісту, форм та методів виховання відповідальності дітей та молоді (Л. Канішевська, В. Кориченко, А. Яценко та ін.); формування проявів громадянської відповідальності (К. Пекач); особливості формування відповідальності студентської молоді (Р. Зеленський); розвиток моральної відповідальності молоді в умовах середовища села (І. Сопівник); формування показників професійної відповідальності майбутніх правників (Н. Кибальна); формування відповідальності студентів засобами наставництва (Т. Розвадовська) тощо.

Проте недостатньо деталізованим є технологічне забезпечення процесу формування соціальної відповідальності молоді, педагогічні умови ефективності даного процесу та шляхи їх реалізації. Тому **метою** даної статті є виявлення та розкриття педагогічних умов формування соціальної відповідальності молоді та деталізація змісту, форм та методів ефективності даного процесу в умовах закладу вищої освіти.

З метою досягнення мети нами застосовано комплекс **методів дослідження**: *теоретичні* — аналіз, узагальнення та систематизація вітчизняних і зарубіжних джерел із педагогіки, психології та філософії для визначення базових понять дослідження: «відповідальність», «соціальна відповідальність», «формування відповідальності»; аналіз педагогічної, психологічної зарубіжної та вітчизняної літератури для визначення особливостей виховання соціальної відповідальності студентів; метод незалежних експертних оцінок з метою виявлення оптимальних змісту, форм

та методів формування соціальної відповідальності молоді в умовах закладу вищої освіти.

Учасниками експерименту стали 460 (чотириста шістьдесят) осіб: 432 (чотириста тридцять два) студенти та 28 (двадцять вісім) науково-педагогічних працівників таких закладів вищої освіти: Український державний університет імені Михайла Драгоманова, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (м. Івано-Франківськ), Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради.

Базовим для нашого дослідження стало поняття «відповідальність». У більшості енциклопедичних джерел відповідальність визначено як особистісну характеристику, що обумовлює процес прийняття та покладання зобов'язань перед собою та іншими людьми. На засадах цих зобов'язань виникають вимоги до особи, групи, організації щодо контролю, перевірки та осуду в разі невиконання таких зобов'язань.

Беручи за основу це трактування, ми запропонували визначення поняття «соціальна відповідальність». Ми розглядатимемо соціальну відповідальність через призму особистісного підходу як характерологічну якість особистості, що є показником ступеня її соціальної зрілості, міри усвідомлення соціальних норм, цінностей, дотримання правил соціально-схвальної поведінки, за потреби самообмеження власних дій в соціумі. Соціальну відповідальність ми визначатимемо як значуще особисте зобов'язання по виконанню певного суспільного доручення та готовність добровільно забезпечувати його оптимальне виконання, завершення та залучення до його виконання інших осіб.

Під час констатувального етапу експерименту було виявлено особливості формування соціальної відповідальності студентів в умовах соціально-виховної діяльності закладу вищої освіти: спрямованість формування соціальної відповідальності студентів на розвиток прагнення бути корисним для своєї країни, відповідальним за перспективи та результати професійного та особистісного становлення та розвитку; комплексний, інтегративний характер освітніх та соціокультурних впливів соціального середовища громади, закладу освіти, системи соціальної роботи, громадянського суспільства, самоврядування тощо; формування соціальної відповідальності студентів засобами суб'єктно-суб'єктної взаємодії, на засадах соціальної активності та небайдужості.

Формування соціальної відповідальності особистості було нами визначено як безперервний процес, що відбувається протягом всього життя, але набуває особливої активності на етапі становлення особистості в середовищі закладу вищої освіти.

Водночас формування соціальної відповідальності студентів трактовано як освітній процес закладу вищої освіти як соціально відповідального освітнього інституту, що передбачає поступове накопичення та трансформацію в діяльність когнітивних, оціночно-емоційних, світоглядних та поведінкових показників, що призводить до свідомої, організованої, суспільно значущої діяльності майбутнього фахівця на користь соціальної групи, громади, суспільства.

Більш детально ми б хотіли зупинитися на характеристиці формувального етапу експерименту, що полягав у впровадженні в практику освітньої діяльності закладів вищої освіти програми соціально-виховної роботи зі студентами СВОД (соціальна відповідальність — особистісна діяльність), що передбачало різні форми, методи та засоби освітньої діяльності.

Перша умова «удосконалення та збільшення частки форм соціально-виховної роботи, орієнтованих на усвідомлення та прийняття цінностей соціальної відповідальності» була реалізована через упровадження в освітній процес таких методів, як: метод мозкової атаки, метод генерації, метод змагання та метод гри. Використання цих методів та форм соціально-виховної роботи мало сприяти розвитку таких показників, як: усвідомлення сутності та визнання специфіки соціальної відповідальності та її проявів; готовність до оцінки соціальних явищ, до об'єктивних оціночних суджень, самозвіту та самооцінки власних вчинків; системність та структурність соціальних ставлень та соціально-схвальних переконань. Зупинимось більш детально на характеристиці застосування цих методів в нашій експериментальній роботі.

Метод «мозкового штурму», що було впроваджено американським дослідником А. Осборном застосовувався нами для творчого розв'язання студентами соціальної проблеми на засадах вільного генерування ідей у малих групах (5–7 осіб). Для виконання завдань нашого дослідження важливим було те, що у процесі розробки та упровадження інноваційних проєктів у життєдіяльність суспільства та людини використання «мозкового штурму» може допомогти студентам подолати соціально-психологічні бар'єри (Зверева, 2016). Під час експерименту ми застосовували даний метод як частину виховних годин з метою активізації студентів, генерації їх ідей, створення ситуації відповідальності за пропонувані ініціативи. Ми дотримувалися принципу повної заборони критики запропонованих студентами ідей, висловлювань, пропозицій тощо. На нашу думку, участь в «мозкових штурмах» сприяла активізації таких показників соціальної відповідальності, як: уміння презентувати власний творчий задум; гнучкість, критичність та альтернативність мислення; здатність аргументувати та відстояти гіпотезу; конструктив-

ність пропозицій; соціально-позитивне мислення (мислення в інтересах іншого та спільної справи; емпатійність, вміння відчувати емоції, стан та настрої інших); здатність до вибору найбільш цінної для всіх ідей та готовність до розроблення шляхів та алгоритмів вирішення соціальної проблеми.

Під час виховних занять зі студентами нами було впроваджено «мозкові штурми» з метою визначення цільової аудиторії проєкту, її потреб і проблем; назви майбутнього проєкту; кола соціальних партнерів, необхідних для реалізації проєкту, рекламно-інформаційних кампаній, необхідних для реалізації проєкту тощо. При цьому студенти отримували завдання, що допомагали «зафіксувати» ідеї, систематизувати перелік своїх дій, скласти певний алгоритм соціально відповідальної поведінки. Прикладами таких завдань були: оформіть, проілюструйте задум проєкту щодо вирішення певної соціально-економічної проблеми на папері у зручній для вас формі; розробіть орієнтовний перелік та алгоритм дій по реалізації проєкту з вирішення визначеної соціальної проблеми; встановіть міру вашої можливої участі в реалізації проєкту та перелік ваших обов'язків та повноважень; визначте шляхи залучення ваших друзів, одногрупників, представників громади до участі в проєкті; визначте територію, на якій може реалізуватися даний проєкт; доберіть перелік засобів популяризації та поширення ідеї упровадження обраного проєкту. Практика участі в «мозкових штурмах» стала школою проєктних ініціатив для студентської молоді, допомогла подолати певні «бар'єри», перешкоди на шляху створення авторських проєктів.

Метод *генерації* являє собою пошук нових, раніше неіснуючих шляхів розв'язання запропонованого творчого завдання. При цьому головним критерієм успішності є не досягнення кінцевої мети, а розвиток креативності мислення, нестандартність підходу. Зазвичай застосування цього методу передбачає наявність ситуації, коли є нерозв'язана соціальна проблема, кризове завдання, ситуація невизначеності. За таких умов керівник проєкту (педагог) може запропонувати як шлях вирішення соціальної проблеми використання технік цивілізаційного інноваційного проєктування. Студентам пропонуються завдання, де вони можуть розкрити (вирішити) важливі соціальні проблеми (екологічні, подолання дискримінації, наслідків війн та хвороб). Завданням є генерувати абсолютно нову ідею, відстояти її можливість і запропонувати шляхи її упровадження. При цьому ми використовували завдання з ускладненнями, наприклад: відсутність матеріальних ресурсів, відсутність ЗМІ, низький рівень кадрового забезпечення. Найбільший розвиток ці завдання отримали під час тренінгу «Кроки до генерації нових ідей», що проходив у форматі рольової гри «Цивілізаційне проєктування».

Метод змагання ми застосовували з метою стимулювання соціально-схвальної поведінки студентів — учасників експерименту, оскільки включення в змагання забезпечує можливість випробування особистістю власних здібностей, відчуття підтримки, турботи про спільний успіх, взаємодопомоги; змагання дає можливість порівняння зусиль та отриманих результатів, сприяє розвитку ініціативності, згуртованості, командного стилю і, головне, — формує відповідальність за власні дії та дії оточуючих. Застосовуючи змагання, ми усвідомлювали, що слід враховувати як позитивні прояви даного методу (розвиток згуртованості, підвищення активності, формування мотивації до перемоги), так і можливі негативні впливи (конкуренція в досягненні успіху, азартність, бажання перемогти будь за що, відсутність взаємодопомоги та співробітництва, що зумовлює розлад у колективі). Тому важливою умовою застосування методу змагання в нашій роботі стало формування ідей справедливості, демократичності та взаєморозуміння у застосуванні змагання. Ці ідеї знайшли відображення у справедливості та обґрунтованості підведення підсумків, висвітленні критеріїв участі та перемоги, показників оцінки результатів, залучення студентів до обговорення й аналізу, їх стимулювання та позитивне підкріплення успіхів. Основною формою організації змагання під час формувального етапу експерименту став конкурс. Так, наприклад, конкурс творчих презентацій «Соціальна відповідальність бізнесу як чинник соціального благополуччя», де студенти презентували кращі зразки соціально-відповідальної поведінки та добродійні ініціативи українського бізнесу.

Прикладом такого командного змагання стала техніка «Ланцюжок ідей». Під час вправи педагог пропонує спланувати свої дії щодо розробки та впровадження соціального проєкту так, щоб відповідь запропонованого прикладу могла стати початком для ідеї наступника. Ще одним прикладом застосування методу змагання став конкурс есе «Я — соціально відповідальна особистість». Есе є прикладом нарративної техніки (опису), що дозволяє виявити емоції, почуття автора. У нашому випадку есе слугувало оцінці рівня сформованості такого показника, як «прийняття та усвідомлення цінностей соціальної відповідальності».

Друга умова «модельовання навчальних і виробничих ситуацій, пов'язаних з необхідністю соціально-відповідальних дій» була реалізована шляхом впровадження окремих модулів та тем вибірових освітніх компонентів «Основи соціального проєктування» та «Соціальне партнерство».

Метою впровадження даних освітніх компонентів в структуру вибіркової складової професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери та управління стало усвідомлення мето-

дологічних, науково-методичних та організаційних засад соціального проєктування, соціального партнерства та суспільного діалогу. В умовах міждисциплінарного соціального партнерства ключовими компетентностями фахівців соціальної сфери стають навички організації партнерських стосунків та проєктної діяльності. Саме цим обумовлено вибір даних освітніх компонентів. Переважна більшість студентів експериментальних груп, будуючи свою освітню траєкторію, зупинилися саме на цих дисциплінах. Викладання даних освітніх компонентів сприяє оволодінню технологіями організації та розвитку соціального партнерства та соціального проєктування як з боку державних інституцій, так і громадського сектору з метою розширення переліку надання соціальних послуг.

У процесі проведення організаційних зборів експериментальних груп було визначено ті параметри, які дозволяють готувати студентів під час проєктування до соціально-відповідальних дій. Такими параметрами стали: стан соціального об'єкта, актуальність соціальної проблеми; нерівномірність та багатофакторність процесу розвитку соціального об'єкта; складні та суперечливі соціальні зв'язки; наявність безлічі суб'єктивних складових, що визначають соціальні проблеми та потреби; суб'єктивний характер очікуваних результатів; складний чи віддалений соціальний прогноз; невідповідність критеріїв оцінки стану соціального об'єкту його об'єктивним параметрам та характеристикам. Визначення таких суб'єктивних параметрів дозволило нам розглядати проєктування в контексті формування готовності молоді до соціальної дії та практичної реалізації цієї дії на користь запитів соціальної групи, інституції, громади.

Під час експериментальної роботи ми прагнули оновити зміст багатьох тем вибірових освітніх компонентів. Так, вибіровий освітній компонент «Соціальне проєктування» містить Модуль II «Практика розбудови соціального партнерства». Нами було розроблено та впроваджено в практику освітньої діяльності дві теми цього модуля: «Волонтерство у соціальному партнерстві» та «Соціальне партнерство в діяльності закладів освіти та соціального відповідального бізнесу».

Зміст теми «Волонтерство у соціальному партнерстві» полягав в обґрунтуванні сутності та виявленні специфіки волонтерства як соціального феномену та деталізації характеристик соціальної взаємодії волонтерських організацій з іншими представниками державних та недержавних інституцій соціального спрямування. Завданням теми стала актуалізація знань студентів стосовно практик залучення волонтерів до визначення переліку, пошуку соціальних партнерів, використовуючи технології проєктування. Практичним контекстом даної теми є деталізація виконання

та реалізації основних завдань партнерської взаємодії волонтерських організацій на всіх етапах.

Зміст семінарського заняття передбачав проведення дискусії «Чи є волонтерство основною формою відображення громадянського суспільства?» та розробку графічної моделі соціального партнерства волонтерської організації та інших закладів та установ мікрорайону у процесі спільної взаємодії.

Зміст теми «Соціальне партнерство в діяльності закладів освіти та соціального відповідального бізнесу» передбачав актуалізацію та поповнення знань студентів стосовно базових принципів соціальної відповідальності, формування уявлення про корпоративну соціальну відповідальність (КСВ) та побудови стратегії соціально-відповідального бізнесу в Україні. У процесі лекційного повідомлення студенти мали змогу ознайомитися з ознаками соціальної відповідальності, передумовами розвитку соціально-відповідального бізнесу та особливостями впровадження принципів соціальної відповідальності.

Під час практичних занять студенти деталізували переваги зарубіжних моделей соціально-відповідального бізнесу і розкривали можливості їх імплементації на теренах України. Ще одне практичне заняття було присвячено розробці проєктів по взаємодії закладів освіти з представниками соціально-відповідального бізнесу України.

Важливими для формування показників соціальної відповідальності студентів стали завдання для самостійної роботи. Для отримання додаткових балів з курсу студентам пропонувалися для виконання такі завдання (Красницька, 2020): представити еволюцію поглядів на роль держави в забезпеченні соціальної справедливості та добробуту через аналіз біографії одного історичного персонажа (есе); розробити перелік з двадцяти організацій, установ, агенцій, що можуть виступити в якості соціального партнера; скласти перелік (10) волонтерських організацій міста (громади), що працюють за напрямом підтримки молодіжних ініціатив; охарактеризувати взаємодію закладу освіти з представниками соціально-відповідального бізнесу на прикладі трьох організацій (конспект).

На думку учасників експерименту, найбільш ефективною формою стала практична робота, де студенти виступали з презентацією проєктів соціально-відповідальних представників вітчизняного бізнесу та розкривали можливості взаємодії бізнес-агенцій з установами освіти та соціальної сфери. У процесі експериментальної роботи під час вивчення вибіркового освітніх компонентів студенти отримали можливість ознайомитися з проєктами соціально-відповідальної діяльності таких підприємств, як: «Нова Пошта», «Астерс», «Nestlé», АЗК «ОККО», АЗК «WOG», мережа супермаркетів «VARUS» тощо. Залучення студентів

до вивчення досвіду роботи соціально-відповідальних кампаній, фірм, установ дозволяє створити широке поле володіння інструментарієм соціально-відповідальної діяльності, створює емоційно-оцінну ситуацію соціально конструктивної суспільної поведінки і спричиняє прагнення до такої соціально-відповідальної поведінки у студентів.

Третя умова «застосування технологій проєктування з метою залучення студентів до соціально значущої діяльності» передбачала розробку, реалізацію та захист студентських авторських та групових соціальних проєктів. Соціальний проєкт ми розглядали як конструкт, систему спеціальних символів, науково обґрунтованих показників, що дозволять виявити реальний стан, проблеми та потреби досліджуваного об'єкта, соціальної системи або процесу, виявити їхнє майбутнє та перспективи розвитку. У проєкті має бути відображено майбутнє бажане соціальної системи, яке виникає за умови певних дій людей, наявності соціальних ресурсів, а саме: фінансових, трудових, матеріальних, інтелектуальних, евристичних, ціннісних, кадрових та інших (Лях, 2024).

Аналіз наукової літератури та практики проєктної діяльності щодо підготовки майбутніх фахівців засобами проєктних технологій дозволили нам розробити основні тематичні групи соціальних проєктів, що були надалі запропоновані студентам експериментальних груп для розробки та впровадження.

1. Діяльність органів місцевого самоврядування, функціонування соціальної інфраструктури міста та регіону, громадських об'єднань та бізнесу щодо вирішення соціально-економічних проблем.

2. Забезпечення зайнятості в місті, регіоні для різних соціальних груп населення (розвиток виробництва в цілому, окремих фірм і підприємств, створення робочих місць, рішення проблем безробіття і соціально-психологічної реабілітації безробітних, допомога в працевлаштуванні).

3. Соціально-економічні послуги для різних соціальних груп населення (освіта, культура, спорт, зони відпочинку, туризм, громадське харчування, медичні послуги, соціальна, юридична допомога сім'ї і підліткам).

4. Соціальна підтримка молодіжних ініціатив, дитячих та громадських організацій в регіоні, місті, громаді.

5. Івент-послуги (організація змістовного дозвілля, створення лаунж-зон, проведення тематичних свят, анімаційних програм, організація форм сімейного дозвілля).

6. Соціальна профілактика негативних явищ (попередження, локалізація девіантної поведінки, формування правової культури, здорового способу життя різних груп населення).

7. Екологічна свідомість громадян та формування екологічної культури (екологічна безпека та охорона навколишнього середовища, культура природокористування, створення екологічно відповідального ставлення).

Під час експериментальної програми було розроблено та впроваджено такі проекти: проект молодіжного хабу «Молоді для молодих»; проект «Подаруй надію людям», проект «Якщо не ти, то хто?»; благодійний проект для молоді «Життя без насильства»; саміт «Всі — це КОЖЕН!» для студентів з особливими освітніми потребами; ретрит «ВІЛ позитивний статус — це не клеймо!»; профорієнтаційний саміт неформальної освіти для дітей-сиріт «Тисячі сердець — тисячі професій» та проект «УкрМузКіноФест».

На думку студентів, під час участі в експериментальній програмі найбільшого розвитку зазнали такі показники, як: вміння здійснювати аналіз та оцінку соціальних ситуацій, професійних кейсів, особистісних якостей; системність та впорядкова-

ність соціальних ставлень студентів та наявність соціально-схвальних переконань; перенесення переконань в діяльну площину, участь в суспільно важливих громадських, волонтерських ініціативах колективу, закладу вищої освіти, громади тощо.

Зворотний зв'язок та первинний аналіз відгуків учасників дозволив говорити про ефективність розробленої програми формування соціальної відповідальності молоді та впровадження в освітню практику закладів вищої освіти педагогічних умов формування соціальної відповідальності студентів.

Здійснена робота дозволила засвідчити, що не всі аспекти досліджуваної проблеми отримали остаточне розв'язання. Тому до перспектив наших наукових розвідок належать такі завдання: виявлення гендерних особливостей та проявів процесу формування соціальної відповідальності, визначення факторів ефективності формування соціальної відповідальності молоді в умовах територіальної громади великого міста.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. проф. І. Д. Зверєвої. Київ ; Сімферополь: Універсум, 2012. 536 с.
2. Liakh Viktor, Renata Vainola, & Maryna Lekholetova. Technological Principles of Social Projecting in the Civil Society Organizations' Activities in Ukraine. *Society. Integration. Education*. Volume I. Rēzekne, 2024. P. 724–736. <https://journals23.rta.lv/index.php/SIE>
3. Xi Zechen, Khmiliar Oleh, Krasnytska Olha, Vainola Renate, & Kravchenko Iryna. Intensification of the Educational Process of Higher Educational Institutions by Tools of Interactive Technologies. *Revista Tempos E Espaços Em Educação*, 2020. V. 13, № 32. e-14955. <https://doi.org/10.20952/revtee.v13i32.14955>

## REFERENCES

- Entsyklopediia dlia fakhivtsiv sotsialnoi sfery. (2012). (Ed.) Prof. I. D. Zvierieva, Kyiv; Simferopol: Universum, 536 p. [in Ukrainian].
- Liakh Viktor, Renata Vainola, Maryna Lekholetova. (2024). Technological principles of social projecting in the civil society organizations activities in Ukraine. *Society. Integration. Education*, Proceedings of the International Scientific Conference, May 24th, 2024, Volume I, Rēzekne, pp. 724–736 [in English]. <https://journals23.rta.lv/index.php/SIE>
- Xi, Zechen, Khmiliar, Oleh, Krasnytska, Olha, Vainola, Renate, & Kravchenko Iryna (2020). Intensification of the educational process of higher educational institutions by tools of interactive technologies. *Revista Tempos E Espaços Em Educação*, 2020, Vol. 13, № 32 [in English]. <https://doi.org/10.20952/revtee.v13i32.14955>

**Renate VAINOLA,**

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,  
Professor at the Department of Social Education and Social Work,  
Dragomanov Ukrainian State University,  
9 Pyrohova St,  
Kyiv, Ukraine

<http://orcid.org/0000-0003-3365-293X>  
[vainola@ukr.net](mailto:vainola@ukr.net)

**Xi TZECHEN,**

Postgraduate Student at the Department  
of Social Education and Social Work,  
Dragomanov Ukrainian State University,  
9 Pyrohova St,  
Kyiv, Ukraine

[496968932@qq.com](mailto:496968932@qq.com)

## CONTENT, FORMS AND METHODS OF FORMATION OF SOCIAL RESPONSIBILITY OF YOUTH

**Abstract.** The article substantiates the theoretical and methodological principles of the formation of social responsibility of the youth. Social responsibility is defined as an integrative quality of a person, which acts as an indicator of his social maturity and determines his behavior based on the awareness of social norms, values, and self-restraint of his own actions in society. Attention is focused on the personal level of manifestation of social responsibility, it is defined as the tendency of a person to adhere to social norms generally accepted in a given society in his behavior, to fulfill role responsibilities, and his readiness to give an account for his actions. The features of the formation of social responsibility of students in the conditions of a higher education institution are determined: the focus of the process of forming social responsibility of students on the realization of the desire to be useful to their country, responsible for the prospects of professional and personal success; the complexity of the socio-educational influences of the social environment of the community, institution, system of social and educational work, student self-government, etc.; subject-subject nature of social and educational activities for the formation of social responsibility of youth. The pedagogical conditions for the formation of social responsibility of the youth by means of project technologies are determined: improvement of forms of social and educational work, increase in the share of forms oriented towards the awareness and acceptance of the values of social responsibility; modeling of educational and production situations related to the need for socially responsible actions; application of design technologies in order to involve students in socially significant activities. The content, forms and methods of implementing the pedagogical conditions for the effectiveness of the process of forming social responsibility of the youth by means of project technologies in the educational activities of a higher education institution are disclosed. The content of the formative stage of the experiment is detailed, during which a program of social and educational work with students of SVOD (social responsibility – personal activity) was introduced into the practice of educational activities of higher education institutions, which provided for various forms, methods and means of educational activities in accordance with the specified conditions.

**Keywords:** formation of social responsibility, pedagogical conditions, responsibility, social project, social responsibility.

Стаття надійшла до редакції: 10.03.2025.

Прийнято до друку: 19.06.2025.